

Langfredag 2025

Salmer: 201, 189, 172, 187, 192

Jeg takker dig af hjerte, af ganske sind og sjæl, min
frelser for din smerte, du ville mig det vel. Amen.

1 Mos 22, 1-18; Es 52, 13-53,12; Mark 15, 20-39

Palmesøndag nævnte jeg, at besættelsestiden og
befrielsen er begivenheder, der er gode til at belyse alt,
hvad der sker i påsken, i går aftes var jeg inde på
forræderiet, og de emner vil også være udgangspunktet i
dag. I Nordahl Griegs digt *De bedste*, skriver han om de
norske modstandsfolk:

*»Døden kan flamme som kornmod;/ klarere ser vi end
før / hvert liv i dets hvide smerte:/ Det er de bedste som
dør.«*

Grieg beskriver, hvordan døden oplyser storheden i
dem, der ofrede sig, en storhed, som gav det liv, de
forlod, fylde, fordi de vækker de efterlevende til dåd.
Det er en tanke, der også går igen i den unge
modstandsmand Morten Nielsens besættelsesdigt *Det
mærker i vort år:*

*»De skød en flok af os. / De greb om livets yngste år, /
og det er deres smerte, / som følger os, hvorhen vi går. /
Men vi har lært at kæmpe, / for vi har lært at dø og slås,
/ og dem, vi nu har mistet, / skal vinde sejren gennem
os.«*

Begge er smukke og gribende digte, som ikke kunne
være skrevet på anden baggrund end den kristne, fordi
de mere end antyder, at rækken af kæmpende går ad Via
Dolorosa, smertens vej, at sejren vindes på trods af det
umiddelbare nederlag og giver håb til dem, der følger
efter. At gå den vej er opbyggeligt, fordi den er gået én
gang før af ham, der overvandt døden, Jesus, og der er

ingen tvivl om, at digtene hver især har skænket norske og danske modstandsfolk uvurderlig, åndelig kraft i en tung og svær tid.

Imidlertid er selv de bedste kun mennesker, der begår små og store synder, og Jesu død er derfor en afgørende anden død end deres; den lyser væsentlig kraftigere end kornmod, og dermed står alle menneskers liv i et blændende, afslørende lys fra Jesu hellige gerning, da han ofrede sig selv på korset. Man kan næsten høre og se det ud af beretningerne, i dag har vi hørt Markus', hvor mange mennesker nævnes: Simon af Kyrene, de romerske soldater og deres officer, de korsfæstede røvere, ypperstepræsterne og de skriftkloge. I andre evangelier hører vi navnene på nogle af de kvinder, der følger med Jesus, og det betyder, at de mennesker, der har set Jesus blive korsfæstet, har været til, de har været kendt, og de har været af alle mulige slags, men ingen kan bryste sig af at have gjort noget godt for den dødsdømte; vi skal huske, at Simon af Kyrene blev

tvunget til at bære Jesu kors. Han tilbød det ikke selv. Og dog er det fra korset, den ultimative tilgivelse strømmer imod os. Fordi Kristus i dag bliver til synd for os. Han tager det hele på sig, og det er derfor, vi skal se derhen, når samvittigheden plager os, og vi ikke kan tro os tilgivet. Det er meget vigtigt, for vi kan hverken leve eller dø uden tilgivelse. Det skal jeg vende tilbage til.

Jeg har den seneste uge set tre udsendelser i en serie, der handler om dødsdømte nordmænd. Ligesom herhjemme var der efter krigen i Norge et retsopgør med landssvigerne, som der havde været en del af, og nogle af dem havde begået forbrydelser mod andre nordmænd af en art, det er vanskeligt at fatte brutaliteten af. I modsætning til Danmark havde den norske regering nået at flygte, da Norge blev besat, og derfor kunne den danne en eksilregering i England. Meget tidligt besluttede den, at der skulle genindføres dødsstraf i Norge for forrædere, når krigen endte. Også i modsætning til den danske regering, der indførte

dødsstraffen med tilbagevirkende kraft, hvilket gav et ubehageligt og mudret retsopgør herhjemme.

Men i Norge vidste man altså tidligt, hvad der kunne vente én, hvis og når eksilregeringen vendte tilbage. Det vil sige, at man kunne træffe et oplyst valg, for forholdene var slet ikke så grumsede som i Danmark; man støttede enten Vidkun Quislings nationalsocialistiske regering, som ikke havde folkeligt mandat, eller man støttede den norske eksilregering, hvilket de fleste gjorde. Og da krigen var forbi, var det altså dem, der havde valgt aktivt at støtte Quisling, der stod for at kunne blive straffet – i yderste konsekvens med dødsstraf ved skydning.

Det er tydeligt, når man ser udsendelserne, at det er vanskeligt for nutidige mennesker at forstå, hvorfor den norske regering genindførte dødsstraf. At staten skal tage et menneskes liv er i sandhed også voldsomt, men man har set det som nødvendigt for at genoprette retsbevidstheden i folket og dermed undgå

folkehadet. En del af de dødsdømte og henrettede har nulevende slægtninge, som af forskellige årsager gerne vil vide noget om det, der hændte, og de optræder i udsendelserne. Ofte søger disse slægtninge at finde en rationel grund til, at deres farfar, morbror el.l. tog det – også for familien - skæbnesvangre valg. Der må da have været noget, der har tvunget dem ud i det, for så ondt, som de har handlet, kan almindelige mennesker ikke handle, synes rationalet at være. I de udsendelser, jeg har set, har der ikke været en sådan grund. Der er tale om forskellige typer fra forskellige samfundslag, normalt begavede og ikke nødvendigvis uempatiske mennesker fra tilsyneladende rimeligt velfungerende familier, der ender med at gå besættelsesmagts ærinde. En af dem var Arne Saatvedt, der efter eget udsagn begik sine forbrydelser for at redde familiens elskede feriehytte, som tyskerne ellers ville beslaglægge. Han havde i forvejen hilst besættelsen af Norge velkommen og havde været to år på Østfronten i Division Wiking. Han endte med både at begå tortur og

drab mod norske modstandsfolk. Man ser i udsendelsen hans niece og hendes datter siddende i selvsamme hytte og være dybt berørte over hans skæbne, for han var jo så smuk, så god en søn og sød en bror; hans far forsøgte at få ham benådet, og hans søster, der besøgte ham i fængslet, var vred over, at han ikke selv kæmpede for at gå fri af dødsdommen. Han sagde bare ved hendes besøg, at sådan måtte det være. Han havde ovenikøbet efterladt hende et billede af sig selv, som han ønskede at blive husket, og bagpå billedet takket hende for den gode barndom og ungdom, de havde haft sammen. Hvorfor kæmpede han så ikke for sit liv?

Jeg tror svaret er: Fordi han og de øvrige dødsdømte hverken kunne leve eller dø uden tilgivelse. De havde dygtige fængselspræster, der forstod at tale til deres samvittighed og gøre dem det klart, at deres tid var kommet, og at den bedste måde at møde deres frelser på var ved at overveje, hvad der havde været det virkelig vigtige i deres liv, og hvad de burde angre. Som røveren

siger på korset i Lukasevangeliet, er dødsdommen er således en dom, de har fortjent, men i himlen finder de en anden dommer, der allerede har ført deres sag og taget skylden på sig. Ham kan de stadig tale til, men de skal ikke komme med omsvøb. Så Arne Saatvedt tænkte på sin families kærlighed, der havde omgivet ham i hans opvækst, han tænkte på, at ligesom hans far var ked at skulle miste ham, så var der en mor og en far til den unge mand, han havde dræbt, der nu var i sorg, fordi de havde mistet det dyrebareste, de havde. Dem skrev han til for at bede om tilgivelse, selv om han vidste, at det, han havde gjort, var utilgiveligt, og det er her, han hæver sig over sit dårlige valg i livet. Han slutter brevet således: *»Det letter min tyngede samvittighed at fortælle Dem, at jeg skyldbekendst er rede til at tage min straf. I dyb sorg og oprigtig anger – Arne Saatvedt«* Her tager Arne ansvaret på sig, i stedet for at komme med dårlige undskyldninger om en hytte, der endelig ikke måtte glide ud af familiens hænder. Han kunne tro sig tilgivet. For Kristus har – med Martin Luthers ord – dødet både

loven, synden, døden, Djævlen og Helvede med **sin** død, og det har han, fordi han var dén gode, dén bedste, den hos hvem tærsklen for tilgivelse stiger i takt med tærsklen for synd. Når den angres oprigtigt vel at mærke. Selv det, at vi berøvede Gud hans egen søn, er os tilgivet. For det er et sønnetab, der er tale om i dag, og når vi husker på Abrahams sorg og fortvivlelse over at skulle ofre sin søn, den eneste, den elskede, så kan vi roligt regne med, at det er sådan, Gud har haft det Langfredag. Til forskel fra historien om Abraham standsede Gud ikke ofringen da det gjaldt hans egen søn.

Og da vi netop er mennesker og ikke Gud, ved vi også, at selv om der altid er nogen, der er bedre end andre, for det er der, så har vi alle overfor Gud kun en bøn at bede, nemlig den, vi skal bede til sidst i dag, røverens bøn:
Sig: »Vi går til Paradis!«.

Lov og tak og evig ære være dig vor Gud, Fader, søn og Helligånd, du, som var, er og bliver én sand treenig Gud, højlovet fra første begyndelse, nu og i al evighed. Amen.